

→

NOME KOMMUNE
Ringsevja 30
3830 ULEFOSS

Seksjon Samfunn og plan

Vår dato:	25.09.2025
Deres dato:	29.08.2025
Vår referanse	25/17962-2
Deres referanse:	25/14409
Vår saksbehandler:	Hanne Birte Hulløen

Tilbakemelding på lokalisering av Fensfeltet grønn mineralpark - Nome kommune

Telemark fylkeskommune viser til oversendelse datert 29. august 2025 fra Nome kommune som ber om tilbakemelding på alternative lokaliseringer av Fensfeltet grønn mineralpark. Frist for tilbakemelding er satt til 25. september 2025.

Sakens bakgrunn

Nome kommune har valgt å sende saken om valg av lokalisering av industriområdet Fensfeltet på høring med to alternative områder: 1. Nukedalen-Vindsås med atkomst via Dagsrud, og 2. Bærevann. Nome kommune *ber særlig om en beskrivelse av mulige konflikter, relevant lovverk og eventuelle innsigelsesgrunnlag*. Fylkeskommunen bemerker at dette ikke er en formell høring etter plan- og bygningsloven.

Fylkeskommunen har deltatt i en planressursgruppe nedsatt av Nome kommune sammen med en rekke statlige fagmiljø, med mandat om utveksling av informasjon om utredningsbehov som eventuelt skulle kunne legges fram tidligere enn i formelle planprosesser etter plan- og bygningsloven. Ideen var om dette skulle kunne gi større faktakunnskap til Nome kommune for valg av område for mineralpark, og før de formelle prosessene med planlegging etter plan- og bygningsloven og andre søknadsprosesser etter ulike regelverk settes i gang.

Fylkeskommunens roller og ansvar

Telemark fylkeskommune har en rolle som regional utviklingsaktør, planfaglig veileder og høringsinstans i plansaker etter plan- og bygningsloven. Vi eier og forvalter fylkesvegene. Vi er kulturminnemyndighet og forvalter og gir uttalelser etter Kulturminneloven. Vi har en rolle som samfunnsutvikler gjennom støtte til næringsutvikling og ved å koordinere nettverk og arenaer for samarbeid på tvers.

Fylkeskommunens tilbakemelding til lokaliseringsspørsmålet

Telemark fylkeskommunes fagområder er i avsnittene under belyst med utgangspunkt i våre ulike ansvarsområder. Dette er en administrativ uttalelse, så vektingen mellom fylkeskommunens ulike og eventuelt motstridende interesser blir ikke gjennomført. Dette fordi

fylkeskommunen er politisk styrt, og denne uformelle høringen ikke kan behandles politisk innen Nome kommunes frist for tilbakemelding. Vi ønsker derimot å opplyse om at denne administrative høringsuttalelsen vil bli lagt fram til orientering i politisk møterekke i fylkeskommunen i løpet av oktober 2025.

Telemarksplanen (Regional planstrategi, vedtatt 11.12.2024)

Telemarksplanen viser hvilke regionale utviklingstrekk som er spesielt viktig i perioden for så å trekke frem langsiktige mål for regional utvikling og konkretisere hva som skal gis særlig prioritet i perioden for å møte sentrale utfordringer. Telemarksplanen har satsingsområdene inkluderende, skapende og naturrike Telemark. Innenfor hvert satsingsområde er det tre hovedmål.

I Telemarksplanen presenteres disse ni utviklingstrekkene som spesielt viktige i perioden:

- Andelen eldre øker samtidig som andelen i arbeidsfør alder går ned
- Økende sosiale forskjeller i helse og høyt utenforskap
- Stort behov for arbeidskraft samtidig som mange står utenfor arbeidslivet
- En solid industrisektor og et næringsliv i omstilling
- Stort og økende vedlikeholdsbehov på fylkesvegnettet
- Et mangfoldig kulturliv med høy deltakelse og aktivitet
- Vedvarende høye klimagassutslipp og sårbarhet for klimaendringer
- Byspredning og stadig mer tap av natur og naturmangfold
- Økt etterspørsel etter arealer, fornybar kraft og kompetanse for å få til grønn omstilling

Med bakgrunn i utviklingstrekkene er disse satsingsområdene og hovedmålene prioritert i Telemarksplanen:

Inkluderende Telemark

- Alle skal gjennomføre videregående opplæring på sitt nivå. Telemark skal møte framtidens kompetansebehov
- Redusere sosial ulikhet i helse
- Skape kompakte og levende byer og bygder med høy kvalitet

Skapende Telemark

- Produsere mer fornybar energi og øke nettkapasiteten
- Gjøre fylket mer attraktivt for bedrifter, besøkende og som bosted
- Alle skal gjennomføre videregående opplæring på sitt nivå. Telemark skal møte framtidens kompetansebehov

Naturrike Telemark

- Bevare natur-, jordbruks og kulturverdier
- Gjennomføre en raskere omstilling til et lavutslippssamfunn
- Satse på grønn verdiskaping og sirkulær økonomi

Regionale planer

ATP Telemark, vedtatt 10. desember 2014, legger føringer for arealutviklingen i Telemark.

Hovedmålene i planen er:

- Befolkningsvekst skal skapes ved å velge løsninger som sikrer attraktivitet for bedrifter, beboere og besøkende.
- Bærekraft skal skapes ved å velge areal- og transportløsninger som fremmer miljøvennlig transport, trafikktrygghet, god folkehelse og god samfunnsøkonomi.

Framtidig planlegging av mineralpark vil måtte vekte konsekvensene for arealutviklingen mot transportbehovet. Etter fylkeskommunens vurdering vil behovet for massetransport ha store konsekvenser for regionen, både for annen arealbruk, klima og miljø. ATP Telemark står foran rullering med forventet oppstart i 2026. Bruk av bane til transport vil kunne bli et alternativ som må vektes sterkere.

Næring

Mineralutvinning har potensial til å bli en viktig næring og bidra til å sikre og styrke økonomien lokalt og regionalt. Fensfeltet gir Telemark muligheten til å sikre seg en strategisk viktig rolle innenfor råvareproduksjon avgjørende for digitalisering og det grønne skiftet, nasjonalt og internasjonalt.

Tiltaket vil skape et betydelig antall arbeidsplasser i direkte og indirekte tilknytning til anlegget. Disse vil kreve at Telemarkssamfunnet utvikler en tilpasset og bred kompetanseprofil av arbeidsressurser, som må på plass før anleggsstart. Fensfeltet vil kunne skape et kompetansemiljø som ut over kvalifiserte arbeidere i anlegget, vil trenge tett tilknytning til universitets- og forskningsinstitusjoner og andre virksomheter. Det vil også sette nye krav til offentlige tjenester lokalt og regionalt.

Klima og energi

Realisering av planene for Fensfeltet vil medføre utslipp av klimagasser. Fylkeskommunen mener samfunnsnyttene av tiltaket tilsier at en må se saken i et større perspektiv enn lokalt og regionalt. Dette gjelder også for klimagassutslippene. Utslippene vil være av en størrelsesorden som vil vanskeliggjøre oppnåelsen av lokale og regionale klimamål. Dette er et tiltak hvor samfunnsnyttene må veie tungt, men en må uansett strekke seg så langt som mulig for å holde klimagassutslippene lave.

Ut fra mineralenes strategiske betydning for Norge og Europa, vil samfunnsnyttene av mineraldrift være høy. Ut fra det som står om klimagassutslipp vil tiltaket medføre økte klimagassutslipp. Fylkeskommunen mener vurderingen av samfunnsnytte bør forsøke å inkludere påvirkningen og eventuell positiv virkning på globale klimagassutslipp.

Fylkeskommunen anbefaler at kommunen utarbeider naturregnskap for de ulike alternativene. Dette vil gi best mulig grunnlag for å sikre at intensjonen i begrepet «grønn» følges opp.

Vannressursforvaltning

Det er av både regional og nasjonal interesse at vannforekomster beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha god økologisk og kjemisk tilstand eller bedre, jf. forskrift om rammer for vannforvaltningen (vannforskriften) §§ 4 – 8 og nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging punkt 53. Regional plan for vannforvaltning for Vestfold og Telemark vannregion (2022-2027) beskriver påvirkninger og tilstand i vannmiljøet, samt miljømål og unntak fra miljømål for alle vannregionens vannforekomster. Vannforvaltningsplanen skal legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i vannregionen, jf. plan- og bygningsloven § 8-2 og vannforskriften § 29. Planen har retningslinjer for arealplanlegging i vedlegg 7.

Det beskrives i saksdokumentene at det foreligger for lite kunnskapsgrunnlag til å rangere alternativene knyttet til forurensning og vannmiljø. Videre er det beskrevet at begge alternativene har avrenning til både Norsjø som er en viktig drikkevannskilde, og til Herrevassdraget som er vernet. Selv om utredningen er gjort på bakgrunn av eksisterende kunnskap og på overordnet nivå, er begge alternativene vurdert til å medføre svært store til kritisk negative konsekvenser for vannforekomstene både innenfor og utenfor planområdet. Alternativet ved Bærevann berører flest vannforekomster og er samlet vurdert å få kritisk negativ konsekvens for vannmiljø, mens alternativet ved Nukedalen er samlet vurdert å få svært stor negativ konsekvens, ref. framlagte fagrapporter forurensning og vannmiljø.

Alle vannforekomstene, også grunnvann, har bindende miljømål som skal nås innen en gitt frist (i hovedsak utgangen av 2027). Det framgår av vannforskriften § 12 at det er strenge begrensninger om forringelse av miljøtilstanden ved nye tiltak, likeså hvis tiltaket vanskeliggjør å oppnå miljømålene (jf. [veileder på § 12](#)). Drikkevann og vassdragsvern er beskyttede områder etter vannforskriften, og disse vannforekomstene har derfor miljømål som følger grunnlaget for beskyttelsen. Det er viktig at vannforekomstenes tilstand og miljømål blir tilstrekkelig vurdert og hensyntatt, eller at de nødvendige vurderingene av vilkårene i vannforskriftens § 12 kommer klart frem i det videre planarbeidet.

Vilt og fisk

Som fagrapportene viser, er det relativt store verdier tilknyttet jakt og fiske i området. Både innenfor foreslåtte influensområde, men også tilgrensede arealer vil bli negativt påvirket av tiltakene som er foreslått. Viltets leveområder er store, og slik sett er det nødvendig å se hele arealet i sammenheng. Fra et regionalt perspektiv er det derfor vanskelig å prioritere områdenes verdi opp mot hverandre. Ved å bryte trekkveger, og redusere leveområder i et eller flere tiltaksområder, vil dette påvirke omkringliggende arealer negativt.

Samtidig vurderer vi ikke at en etablering av mineralpark ut fra gjeldende planer vil umuliggjøre utveksling av dyr, eller isolere større tilgrensede skogsområder fullstendig. Samlet sett anser vi ikke at fylkeskommunens ansvarsarter knyttet til vilt og fisk vil stå i fare for å dø ut, eller at bestandene blir vesentlig redusert på regionalt nivå. Lokalt vil det imidlertid ha stor negativ påvirkning.

Dersom planene blir realisert vil det kunne ha påvirkning på fremtidige saker knyttet til arealinngrep og utbygging av naturområder. En vurdering av samlet belastning vil derfor kunne medføre at nye tiltak ikke vil kunne gjennomføres. Dette må imidlertid vurderes ved utarbeidelse av konkrete planer og tiltak i fremtiden.

Geologiske ressurser

Et industrianlegg basert på mineralutvinning, har høyere økonomisk attraktivitet, ved å ha så kort transportavstand til prosessanlegg og til havn / videreforedling som mulig. Dette for å redusere miljøbelastningen og transportkostnadene ved drift. Etter fylkesgeologens vurdering vil dette for Fen bety at prosessanlegget bør ligge langs en *industriell korridor* mellom Fensfeltet og Frier / Herøya. Ethvert alternativ for beliggenhet av prosesseringsanlegg utenfor denne korridoren vil kunne øke miljøbelastningen og øke driftsutgiftene betydelig.

Etter det fylkesgeologen erfarer vil behovet for areal til industrielt prosesseringsanlegg og deponi være vesentlig mindre enn det kommunen legger til grunn i utredningsområdene for en *Grønn mineralpark*. Eksakt areal vil avhenge av det valgte områdets utgangstopografi; jo dypere daler, jo mindre areal vil kreves. Nome kommune bør fokusere på gruveindustriens kjernebehov og planlegge behov for areal fokusert på deres prosesseringsanlegg og deponi. Dette må baseres på industriens reelle behov, og planlegging må utføres i nært samarbeid med disse aktørene.

Idrett og friluftsliv

Det er vanskelig å vurdere områdene opp imot hverandre, fordi ingen av alternativene berører tidligere kartlagte og verdisatte friluftsområder eller statlig sikrede friluftsområder. Ut ifra fagrapportene er Bærevann det alternativet som har nest minst negativ innvirkning på friluftslivet og i så måte kanskje det beste alternativet i et regionalt perspektiv, selv om det lokalt vil ha negativ innvirkning.

Kulturarv

Ulefoss og omegn er et landskap som er rikt på kulturhistoriske verdier. Ulefoss kulturmiljø er et kulturmiljø av nasjonal interesse, herunder med herregårdene, Ulefoss sluse, kanalmiljø og industri. I influensområdet ligger også Holla kirkeruin og Eidsfoss sluser, som er kulturmiljø av nasjonal betydning. Anleggene er bevisst plassert og utformet for å fremstå som dominerende elementer i landskapet. Deres synlighet og visuelle fremtreden er en integrert del av kulturminnenes verdi, og utgjør et vesentlig grunnlag for forståelsen av deres historiske funksjon og betydning.

For å belyse dette er det gjennomført GIS-baserte synlighetsanalyser (viewshed-analyser) som dokumenterer kulturmiljøenes visuelle nedslagsfelt i landskapet. Analysene viser at kulturmiljøene har en tydelig landskapsmessig dominans, der både topografi og plassering understreker deres historiske rolle. Denne landskapsmessige dimensjonen er et sentralt kulturminnefaglig kriterium som må tillegges avgjørende vekt i den videre planleggingen.

Etablering av et nytt næringsområde kan innebære risiko for vesentlige negative konsekvenser dersom lokalisering og utforming ikke skjer med tilstrekkelig hensyn. Terrenginngrep, høy og

dominerende bebyggelse eller lysforurensning kan svekke kulturmiljøenes visuelle dominans og dermed forringe både opplevelsesverdi og kulturhistorisk forståelse. Dette vil være i strid med kulturminneloven § 3, som fastslår at automatisk fredete kulturminner og deres sikringssoner ikke skal skjemmes, samt med formålet i kulturminneloven § 1, som understreker samfunnets ansvar for å bevare kulturarven som en ikke-fornybar ressurs.

Videre er det i plan- og bygningsloven § 11-8 c lagt til rette for å sikre viktige kulturmiljøer gjennom hensynssoner, og Riksantikvarens retningslinjer for hensynssoner understreker behovet for å ivareta både fysiske og visuelle kulturmiljøkvaliteter. En plassering av nytt næringsområde må derfor vurderes opp mot disse føringene, slik at kulturminnenes dominerende rolle i landskapet ikke svekkes.

Kulturminnene og kulturmiljøene er en viktig bærebjelke for kommunens identitet og historiske verdi som bidrar til å styrke innbyggernes tilhørighet, og som fungerer som kunnskapsressurser for kommende generasjoner. Vi vurderer at næringsområdet derfor bør plasseres lengst mulig vekk fra kulturminnenes visuelle nedslagsfelt for å oppnå minst mulig visuell påvirkning av kulturlandskapet.

På bakgrunn av dette anbefales det at nytt næringsområde lokaliseres og utformes på en måte som fullt ut respekterer kulturminnenes synlighetsområder og landskapsmessige dominans. Det anses videre som nødvendig å vektlegge hvordan planlagt infrastruktur og veiutbygging vil kunne innvirke på kulturmiljøet i tilknytting til prosjektet. Synlighetsanalyser fra de fire aktuelle kulturminnelokalitetene er vedlagt.

Kulturarv har foretatt en vurdering av de to alternativene 1) Nukedalen – Vindsås, med adkomst via Dagsrud, og 2) Bærevann. Vår konklusjon er at alternativ 2) Bærevann innebærer den minst negative påvirkningen på de nasjonalt viktige kulturmiljøene Ulefoss hovedgård, Holla kirkeruin, Ulefoss sluser og Eidsfoss sluser, noe som fremgår tydelig av de vedlagte synlighetsanalysene. Når det gjelder alternativ 1, vurderes det at justeringer i arealavgrensningen vil kunne medføre at betydelige deler av Nukedalen- og Vindsås-områdene ikke vil være fremtredende fra de nevnte kulturmiljøene. Analyser viser imidlertid at en utnyttelse av Dagsrud- området vil påvirke samtlige av de fire kulturmiljøene i størst grad og medføre en betydelig reduksjon i deres opplevelsesverdi.

Om hensynet til ikke kjente automatisk fredete kulturminner

Det er forventet at det finnes ikke kjente automatisk fredete kulturminner innenfor de to arealalternativene, da det per i dag ikke er gjennomført arkeologiske registreringer innenfor de aktuelle områdene. Fylkeskommunen har av denne grunn ikke grunnlagsmateriale til å kunne foreta en helhetlig vurdering av hvorvidt de foreslåtte arealdisponeringene vil medføre konflikt med ytterligere automatisk fredete kulturminner enn det som er identifisert i foregående avsnitt. På denne bakgrunn finner vi det nødvendig å presisere at vår uttale ikke kan anses som en tilslutning til den foreslåtte arealbruken innenfor de tentative planområdene, jf. lov om kulturminner § 8, fjerde ledd.

For å ivareta hensynet til nasjonale og/eller regionale kulturminneinteresser, ønsker vi å understreke at vi står til disposisjon for dialog med kommunen dersom det vurderes som hensiktsmessig, eller dersom det foreligger spørsmål knyttet til de vedlagte analysene.

Samferdsel

Det må for begge lokaliseringalternativene (utredningsområdene) lages en trafikkutredning som viser transportkonsekvensene og virkningene av dette for miljø, samfunn og infrastruktur. Det er signalisert at det kan bli aktuelt med store mengder massetransport, som vil bli svært utfordrende for vegnettet både lokalt og regionalt. Dersom transporten skal gå til Grenland, vil flere fylkesveger og byområder påvirkes. Det vil gi utfordringer kapasitetsmessig og veger vil få en kortere levealder. Slik massetransport vil gi en stor økning i nedknusning av bærelag/forsterkningslag i vegene.

Det må derfor utredes alternative transportformer, særlig på jernbane som egner seg godt til å frakte tynge masser og store volum.

Når det gjelder ulemper som følge av massetransport så vil de to alternative områdene medføre ulik grad av ulemper. Ved transport på vei i retning Grenland vil alternativet Nukedalen-Vindsås medføre mer massetransport nær Ulefoss tettsted og lengre transportvei enn alternativet Bærevann. Nukedalen-Vindsås er trolig lettere å knytte til eksisterende jernbanenett på Sørlandsbanen. Ved behov for jernbanetransport til Grenland vil f.eks. ny tilsving fra Sørlandsbanen mot Bratsbergbanen i området ved Nordagutu bedre framkommeligheten på jernbane. Siden mengder for massedeponering, aktuelle strekninger og etterbruk av masser framstår uavklart er det vanskelig å være mer konkret i tilbakemeldingene for de aktuelle områdene.

Avsluttende kommentar

I Telemarksplanen omtales Fensfeltet som et sentralt, strategisk viktig ressursområde for både kommunen, regionen og nasjonen. Fensfeltet kan potensielt være en nøkkelressurs for å sikre tilgang på kritiske mineraler til grønn industri og teknologi i Norge og Europa. Utvikling av Fensfeltet vil skape nye arbeidsplasser og styrke næringslivet i Telemark. Betydningen av å balansere industriell utnyttelse med hensyn til miljø, natur og lokalsamfunn står helt sentralt.

Fylkeskommunen og regionale aktører jobber aktivt sammen med kommunen for å legge til rette for en ansvarlig og verdiskapende utvikling av Fensfeltet, og det vises i denne sammenheng til Partnerskap Fensfeltet.

Med hilsen

Jon Steinar Tufte
fylkessjef
Sektor Samfunnsutvikling

Hanne Birte Hulløen
plankoordinator

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.

Vedlegg:

Synlighetsanalyse_Ulefoss hovedgård

Synlighetsanalyse_Ulefoss sluse

Synlighetsanalyse_Eidsfoss sluse

Synlighetsanalyse_Fire kulturmiljø

Synlighetsanalyse_Holla kirkeruin

Kopi til:

STATSFORVALTEREN I VESTFOLD OG TELEMARK

STATENS VEGVESEN